

Fenomenologi som grunnlag for sosiologi

På vei mot en vitenskap basert på det subjektive paradigmet:
protososiologi

Thomas Luckmann

professor emeritus

Fachbereich Soziologie, Universität Konstanz

Abstract:

As all science, social science, too, is predicated upon an elementary and, in a sense, "naïve" realism, an objectifying and objectivating view "from the outside". Yet social science is not about the objective workings of the universe – which presumably would continue without human participation. It is about human participation: the practical and theoretical activities of human beings beginning with ordinary everyday experience and common sense and continuing with religion and science itself. In short, social science is reflexive in a way which physical science is not. The actors on the social scene, as ordinary human beings, live *in* a world which is humanly constructed. Social scientists, as actors on the social scene, live *in* a world just as everybody else does, as scientists however, they are also "outside" looking in, reconstructing the "inside".

This peculiar reflexivity of social science stands in a paradoxical relation to the "naïve" realism which it shares with other sciences. In the following observations I should like to discuss certain epistemological and methodological implications of this state of affairs. If we accept the (Marxian) axiom that the human world is constructed by human beings, the proper way to study this world is to adopt what Max Weber called methodological individualism, and the key issue is to assure that the objective theoretical terms of social science remain subjectively adequate. The most important steps in the clarification of this issue were taken by Alfred Schütz. My suggestion in this article that the problems of the reflexivity of social science are best resolved by a phenomenological proto-sociology is obviously indebted to him.

Keywords: Social science, phenomenology, reflexivity, common sense, everyday life

Innledning

En rekke spesielle former for tenkning har sett dagens lys i menneskehetens historie, med den hensikt å gi svar på de mange spørsmål som reiser seg i livet både for den enkelte og for fellesskapet. De tidligste mytologiene projiserte et paradigme basert på subjektiv handling inn i universet, mens den moderne vitenskapens kosmologier har satt selv menneskets liv inn i de objektive virkemåtene til et univers preget av tilfeldighet. Mellom de skiftende formene for måten å orientere seg i verden på, var og er imidlertid alminnelig sunn fornuft den mest utbredte. Det er den minst ”teoretiske” tenkningen, og når hverdagslivets praktiske beslutninger skal gjøres, er det den som kan anvendes mest direkte. Også religiøse kosmologier, selv om de er betraktelig mer ”teoretiske” enn alminnelig sunn fornuft med tanke på graden av systematisering og distansen til de vanlige nivå av virkelighet, fortsetter å gi direkte svar på spørsmål om liv og død, og orden og kaos i menneskers liv. Bare den moderne vitenskapens kosmologier mangler ethvert spor av praktisk visdom, selv om de har tatt mål av seg til å være universelle i sin forståelse av det som er virkelighetens natur.

Vi har her et grunnleggende trekk ved den moderne vitenskapen, det er ikke en tilfeldig konsekvens av den. Vitenskapen kom fram til sin forståelse av universets objektive natur ved å oppgi det subjektive paradigmet og plassere mennesket ”der det hører hjemme”. Det var slik den kunne gå videre og gi bestemte typer svar på bestemte typer menneskelige problemer: Tekniske svar på tekniske spørsmål. Vitenskapen lykkes best når den begrenser seg strengt til rene beskrivelser og forklaringer fri for egeninteresse. Straks den gir seg av med å gi forskrifter, og forvandler seg fra å være en redegjørelse for det universelle *techné*, måten å fungere på, til å bli et dogme om verdens *logos* og *télos*, dens mening og hensikt, ender den opp trøstesløs mislykket.

I hele settet av vitenskaper er det sannsynligvis samfunnsvitenskapen som merker seg ut ved å være den som er mest tilbøyelig til å overskride sine egne grenser. Det er forståelig. Når mennesker fortsatt spør ”hvorfor” og ”hvor hen”, hvordan kan en vitenskap som nettopp har disse menneskene som studieobjekt, unngå å overskride grensen for sitt ”hvordan”? Men selv om det er menneskeheten som er samfunnsvitenskapens egentlige studieobjekt, er det i den behørig forskning ennå ikke blitt gjeninnført et subjektivt paradigme. Har vi en samfunnsvitenskap i samsvar med ”vitenskapens nye tidsalder”? – Nei. Det vi har, er en falsk kosmologi, en bedrøvelig erstatning for den praktiske visdommen i alminnelig sunn fornuft og den grenseoverskridende visdommen i religion.

Som all annen vitenskap er også samfunnsvitenskapen tuftet på en elementær, og på en måte ”naiv”, form for realisme gjennom sitt objektiverende og objektiviserende blikk ”fra utsiden”. Men samfunnsvitenskapen handler ikke om den objektive virkemåten i universet – som man kan anta vil fortsette uten at mennesker deltar i den. Samfunnsvitenskapen handler derimot nettopp om at mennesket deltar. Den handler om de praktiske og teoretiske aktivitetene mennesker bedriver, i alt fra ordinær hverdagsopplevelse og sunn fornuft til religion og vitenskapen selv. Kort sagt, samfunnsvitenskapen er refleksiv på en måte de fysiske vitenskapene ikke er. Aktørene på den sosiale scenen, vanlige mennesker, lever *i* en verden som er konstruert av mennesker. Forskere i samfunnsvitenskap som aktører på den sosiale scenen, lever *i* en verden slik alle andre gjør; men som forskere er de også på ”utsiden” og ser inn i og rekonstruerer ”innsiden”.

Med sin særegne refleksivitet står samfunnsvitenskapen i et paradoksalt forhold til den ”naive” realismen den deler med andre vitenskaper. I observasjonene i det følgende ønsker jeg å diskutere visse epistemologiske og metodologiske implikasjoner i denne situasjonen. Dersom vi aksepterer det aksiom (fra Marx) at den menneskelige verden er konstruert av mennesker, så er den sakssvarende måten å studere denne verden på, å ta i bruk det som Max Weber kalte metodologisk individualisme. Hovedproblemet blir da å sikre at de objektive teoretiske termene i samfunnsvitenskapen forblir subjektivt adekvate. De viktigste stegene i klargjøringen av dette problemet tok Alfred Schütz. Når jeg nå foreslår at problemet med refleksiviteten i samfunnsvitenskapen best løses gjennom en fenomenologisk protososiologi, står jeg åpenbart i gjeld til ham.¹

Vitenskap, totalkosmologier og alminnelig sunn fornuft

I motsetning både til den alminnelige sunne fornuft vi bruker i hverdagslivet og til de allment utbredte versjonene av religion, er naturvitenskap mer en form for spesiell enn allmenn viten. Naturvitenskapen deler noen karakteristika med andre typer spesialviten. Dens utbredelse er begrenset gjennom sosialt definerte faktorer og videreføringen av den er institusjonalisert. Men den er verken en spesiell kunst, en rent teknologisk praksis eller en hemmelig vei til frelse. Den er ikke engang en sofistikert utgave av et syn på verden som folk flest finner rimelig. Likevel, på samme tid, blir naturvitenskapen *definert* som allment tilgjengelig og betraktet av mange av dem som praktiserer den,

som *uttømmende* – eller, i det minste, mulig uttømmende – i sin beskrivelse av alt og alle, universet inklusive menneskelivet og dets moralske orden.

Det fins en historisk grunn til denne tilbøyeligheten til ”totalisering” hos moderne vitenskap. Etter at filosofien i opplysningstida intellektuelt hadde underminert den beskrivelsen av naturen og historien som religionen tradisjonelt hadde stått for, ble dens oppgave å opptre med en altomfattende kosmologisk funksjon overdratt til – eller, en kan med like stor rett si, erobret av – ideen om Framskrittet og Vitenskapen, med store bokstaver. Likevel viser de stadig tilbakevendende mistakene naturvitenskapen har gjort som ideologi, scientisme, at naturvitenskapen ikke duger i sitt krav på å være arvtaker til religion. Enten det er i utgaver av fysiologisme, biologisme, psykologisme eller sosiologisme: Prinsippet om ”totalisering” viser seg å være utilfredsstillende. Hva det enn er vitenskapen kan gjøre bedre enn religion, den kan allikevel ikke vise veien til det gode liv, den kan ikke definere det onde og den kan ikke gi tilværelsen mening og verdi, verken med tanke på den enkelte eller kollektivet.

Naturvitenskapen arvet også fra teologien den dominerende posisjonen som ”offentlig” og opphøyet over hverdagens alminnelige sunne fornuft. Likevel er det åpenbart at vitenskapen ikke kan erstatte sunn fornuft som den allmenne formen for praktisk visdom, selv om den kan endre noe av innholdet i den. Hvorfor? – På hvilken måte er alminnelig sunn fornuft og vitenskap ulike mer enn på overflaten, altså vesentlig forskjellige?

Sunn fornuft er en allment utbredt form for viten som angår orienteringen og handlingen i hverdagsvirkeligheten. Det er den harde kjerne i et samfunns vitensforråd. Den gir den enkelte en altomfattende orientering; den er utformet slik at det er mulig å takle alle slags ”normale” situasjoner i livet. Samtidig må den være spesifikk nok til å være praktisk anvendbar, det vil si, kunne brukes i konkrete tilfeller. Den må med andre ord kunne takle *alle* slags situasjoner i *ett* avgrenset livsløp. Sunn fornuft må være effektiv i behandlingen av den typen problemer som den enkelte vanligvis står overfor i løpet av et ordinært liv, enten det er på grunn av naturen eller på grunn av de ulike sosiale institusjonene. Den trenger imidlertid bare å fungere i hverdagssituasjoner, det vil si, for vanlige gjøremål i en konkret, historisk samfunnsstruktur. Det vil mellom annet si at denne viten ikke behøver å utgjøre en logisk konsistent, helhetlig virkelighet. Den behøver heller ikke formuleringer på høyere abstraksjonsnivå. Men *subjektivt* adekvat, det må slik viten være. Blant annet må den for eksempel være slik utformet at den tar hensyn til den subjektive eksistensens preg av å være endelig, og den må om igjen og om igjen tilpasses alminnelige begrensninger i opplevelse og in-

telligens i et ordinært subjekts liv. Spesialisert viten kan tillate seg å neglisjere indre og ytre grenser og begrensninger i subjektiv eksistens, nettopp fordi den arbeider historisk kumulativt og rekonstruerer virkeligheten i abstrakte, rasjonale formler – ikke i den typen maksimer som tilhører praktisk visdom. (Religion er et spesialtilfelle: Som teologi er den spesialviten, som populærreligion er den allment utbredt. Men begge utgavene har nettopp det endelige og begrensende som et av sine viktigste tema.)

Sammenlignet med de funksjonene religionen tradisjonelt hadde, har imidlertid moderne vitenskap sine begrensninger også på en annen måte. Naturvitenskapen, med sine empiriske prinsipper om verifisering, er en kunnskap som alene angår en virkelighet som manifesterer seg i persepsjon tilgjengelig for enhver i hverdagslivets ordinære verden. Dette gjelder uansett hvor kompleks den teknologien som brukes i observasjonene er, hvor fjernt de begrepene den bruker er fra ordinær opplevelse, eller hvor ubegripelige de formlene som den setter opp er for alminnelig sunn fornuft. Naturvitenskapen, likeså vel som sunn fornuft, tar utgangspunkt i en form for realisme som filosofisk sett er naiv. Men selv om vitenskapen muligens ikke ville kunne stå seg mot en transcendental kunnskapskritikk, passerer den uten videre den pragmatiske testen som heter alminnelig erfaring. Men det oppstår et problem når vitenskapen, og særlig samfunnsvitenskapen, gjør forsøk på å tilby en virkelighetsorientering som skal omfatte alt. Da gjøres det vanligvis en distinksjon mellom et "fysisk univers" og en "sosial verden". Denne distinksjonen er avledet av de samme metafysiske antagelsene som lå til grunn for oppkomsten av den moderne vitenskapen. Oppdelingen av virkeligheten i et fysisk univers på den ene siden og en verden av menneskelige anliggender på den andre, er selvsagt en menneskelig konstruksjon. Den oppstod som en del av den globale prosessen "rasjonalisering". Det var en milepæl i depersonaliseringen av de mytologiske synene på verden. Det var enden på de gamle teologiske, filosofiske og vitenskapelige tradisjonene. Men det var også begynnelsen til en tenkningstradisjon som nå til slutt har ledet til en situasjon karakterisert av Husserl som den moderne vitenskapens "krise".

De vesentligste ingrediensene i den nye kosmologien var Kopernikus' postulat om virkelighetens matematiske struktur, Galileis doktrine om primære og sekundære kvaliteter og dessuten ideene om kausalitet, vanligvis assosiert med Newtons mekanikk. Da denne nye virkelighetsorienteringen beveget seg inn på områder den ikke var utformet for, resulterte det i metafysisk desorientering.

En av de fundamentale funksjonene teori har, er å bidra til meningsfulle løsninger på basale problemer i hverdagslivet, å hjelpe mennesker til å orien-

tere seg i universet. Dette hadde naturvitenskapen lyktes ganske godt i; den forandret også noen av komponentene i alminnelig sunn fornuft underveis. (Samtidig skapte nettopp disse løsningene nye problemer.) Det den imidlertid ikke var i stand til, var å oppfylle den totalkosmologiske funksjonen å gi mening til alt, en funksjon forgjengerne ivaretok med ”det subjektive paradigmet”.

Samfunnsvitenskap og fenomenologi

Fenomenologi er ikke en ”vitenskap” slik vi vanligvis forstår begrepet. Perspektivet fenomenologien har, er egologisk og refleksivt: den gjeninnsetter menneskets opplevelse som det primært gitte i verden, og beskriver denne opplevelsen ved at den refleksivt vender blikket mot den idet den skjer og fokuserer på de intensjonale trekkene. Den store betydningen for samfunnsvitenskapen ligger i at vi med dette nye perspektivet kaster lys over *menneskets* verden og at metoden med hell kan brukes til en detaljert beskrivelse av den menneskelige bevisstheten. Med andre ord, fenomenologien er et paradigme for en ”vitenskap” om subjektiviteten.

Den fenomenologiske metoden, å rette blikket mot opplevelsene slik de presenterer seg selv, det vil si, som en tidsbestemt strøm av intensjoner i mange lag, verken er, eller kan være en av metodene i samfunnsvitenskap. Den fenomenologiske metoden er mer radikalt beskrivende enn noen metode i empirisk vitenskap noensinne ville kunne tenkes å ville være. Den setter parentes rundt de realitetsantagelsene som er innebygd i vår hverdagsopplevelse, samtidig som den beskriver kilden til disse ontologiske påstandene. Metoden nøytraliserer de omfangsrrike sfærene av ”teori” som omgir fenomenene, alt dette som ”fakta” i vitenskap så vel som sunn fornuft er helt utenkelig uten. (Den nøytraliserer ”teori” så godt den kan. Det er imidlertid samtidig et problem når intensjonale prosesser skal *beskrives*. Da bruker vi språk, og både grammatikken og språkets ordforråd inneholder avleiringer av ”teori”, ut fra et – etnosentrisk – syn på verden.) Fenomenologien beskriver på denne måten hvordan våre opplevelser er konstituert, gjennom å vende tilbake til den mest direkte evidensen vi har tilgjengelig. Fenomenologien kan sies å være mer ”empirisk” enn noen av de ”empiriske” vitenskapene. Dens kriterier for verifisering er imidlertid ulik dem som brukes i samfunnsvitenskapene. I motsetning til de observasjonene og ”målingene” av mer eller mindre offentlige begivenheter vi

bruker i samfunnsvitenskapen når vi ser etter "data", er fenomenologiens "data" elementære. Vi finner dem når vi utforsker våre egne opplevelser. Ved å bruke metoden kalt "reduksjon" går vi fram steg for steg, fra de konkrete historiske, biografiske, sosiale og kulturelle trekkene ved opplevelsene i hverdagen til de elementære strukturene som opplevelse har. Dette er en framgangsmåte som er ulik de "induktive" generaliseringene i empirisk vitenskap. Imidlertid kan åpenbart resultatene av vår utforskning og "reduksjon" i neste runde kommuniseres til våre medmennesker. Og idet de *arbeider seg tilbake* en evidens av samme type på sin side, kan dermed resultatene intersubjektivt *verifiseres*. Men dette er en verifiseringsmetode som er *annerledes* enn den som i realiteten, eller som *ideelt mål*, brukes i *samfunnsvitenskapene*.

Det er også en essensiell forskjell med hensyn til målene. Fenomenologiens mål er *refleksivt*, det vil si, *å beskrive de universelle strukturene i subjektiv orientering og handling i verden*. Vitenskapens mål (inklusive samfunnsvitenskapen) er kosmologisk, det vil si, *å forklare de generelle trekkene ved den objektive (sosiale) verden*.

Det grunnleggende problemet for *sosiologien*, teoretisk og metodologisk, følger imidlertid av det faktum at de objektive trekkene ved aktuelle og historiske sosiale verdener, de har sitt opphav i de universelle strukturene i subjektiv orientering og intersubjektiv samhandling i verden. Nøyaktig her er forbindelsen mellom fenomenologi og sosiologisk teori, mellom det subjektive paradigmet "vitenskap" og den objektive, empiriske (begge begrepene skal her forstås konvensjonelt) samfunnsvitenskapen.

Protososiologi og aktuell sosiologisk forskning

Hva er det "feltet" samfunnsvitenskapen forsker på? Er det hele rekken av aktuelle og historiske sosiale verdener? Hva er det grunnleggende ved dette "feltet"? Er det konstituert av sosial samhandling? Og, til slutt, hva består disse "enhetene" av sosial samhandling av; hva er de felles elementene, om det er noen, tvers igjennom hele rekken av historiske former for sosial samhandling? Er disse "enhetene" meningsenheter? Er de intersubjektive prosjekter i subjektivt meningsfulle aktuelle og historiske moralverdener? Og er de felles elementene de universelle, formale strukturene i livsverdenen?

Om vi svarer bekreftende på alle disse spørsmålene, er det åpenbart at det er to fundamentale, tett sammenknyttede epistemologiske og metodologiske

problem i sosiologien som må løses *før* et hvilket som helst spørsmål om logikken i forklaringene kan tas opp. For det første har vi problemet med å gi en subjektivt adekvat rekonstruksjon av det aktuelle og historiske mangfoldet av meninger knyttet til sosial samhandling. Dernest har vi problemet med å utforme en generell grunnmodell som tillater en objektivt adekvat sammenligning av subjektive orienteringsmåter og handlinger tvers igjennom hele rekken av aktuelle og historiske sosiale verdener. Med andre ord, det som kreves, er en formalisering av det subjektive paradigmet som tillater aktuell sosiologisk forskning å unngå problemet med hermeneutisk relativisme. Slik jeg ser det, er dette kravet i prinsippet allerede blitt innfridd i kombinasjonen av den historisk tolkende sosiologien slik den ble utviklet av Max Weber og den fenomenologiske beskrivelsen av livsverdensstrukturene slik den ble utviklet av Alfred Schütz. Etter min mening oppfyller dette arbeidet av Schütz alle de vesentlige funksjonene en protososiologi må ha.

Protososiologiens oppgave er å utstyre oss med en grunnmodell for formale strukturer i menneskets opplevelse og handlingsutøvelse, som virkelig er universelle. En slik matrise, som er resultatet av en fenomenologisk beskrivelse av livsverdensstrukturene, er uavhengig av det ikke-refleksive, kosmologiske paradigmet fra Galilei. I realiteten er dette det subjektive paradigmet "vitenskap". Det spiller rollen som et slags metaspråk. Det dagligspråket vi finner i bruk i feltet der aktuell sosiologi gjør sine observasjoner, kan oversettes til dette metaspråket uten tap av den innebygde subjektive meningen formuleringene i denne ordinære språkbruken har. Oversetter vi slik, betyr det også at vi har kontroll med at den historiske spesifisiteten de opprinnelige formuleringene minker under teoriarbeidet, noe som imidlertid samtidig øker graden av mulighet for gjensidig sammenlignbarhet. I de fysiske vitenskapene er teoriens formale språk gitt oss gjennom artikuleringen av matematikk. Samfunnsvitenskapen har en tendens til å benytte seg av *ad hoc* taksonomier med egenskaper lånt fra fysiske vitenskapers modeller og etnosentrisk bestemte klassifiseringer. Dette er inadekvate substitutter for et slikt formalspråk. De naive "teoriene" som styrer målingene sosiologien vanligvis sverger til, er heller ingen løsning. Så langt har "målingsteorier" i samfunnsvitenskap slavisk fulgt påbudene fra kosmologien til Galilei. I samfunnsforskning unngår man vanligvis *teoretiske* overveielser over hva som kan telles og hvordan det kan måles. I stedet² har samfunnsforskningen en tendens til å støtte seg på de klassifiseringssystem vi finner innebygd i aktuell sunn fornuft. Strengt tatt produserer en slik framgangsmåte etnosentriske data. Vi kan da ikke gi pålidelige

sammenligninger med data basert på en annen aktuell sunn fornuft med andre taksonomiske prinsipper. Den ”positivistiske” løsningen er heller ikke saksvarende. Den unngår etnosentrismen i de klassifiseringssystemene sunn fornuft opererer med, men blir i stedet offer for villedende analogier med naturvitenskap. I stedet for å være etnosentrisk blir ”positivismen” kosmosentrisk – men: *samfunnsvitenskapen må være antroposentrisk.*

Målet for formalisering i samfunnsvitenskapen er konstruksjonen av en grunnmodell som kan beskrive menneskets måte å oppføre seg på. Vi må ha en matrise som gir oss løsningen på de elementære problemene i observasjon, klassifisering, opptelling og sammenlignbarhet. Slike løsninger forutsetter en gyldig redegjørelse for hvordan den sosiale verden er *konstituert* i subjektiv menneskelig opplevelse. Den fenomenologiske beskrivelsen av livsverdenen gir oss en slik framstilling, og den forsyner oss med begreper for et formalt metaspråk. Den fenomenologiske beskrivelsen avdekker og klargjør de invariante strukturene i de bevissthetsaktivitetene som konstituerer menneskets handlinger. På denne måten sørger fenomenologien for et fundament for samfunnsvitenskapens metodologi. De invariante og universelle strukturene i menneskets Livsverden *er* den generelle matrisen for å gi forklaring på menneskelig handling. Strukturbeskrivelsen er hensiktsmessig med tanke på det første vitenskapelige målet: En sakssvarende konstruksjon av ”data”. Det går forut for det som er det neste målet: En generell, formal forklaring. Formuleringer i det språket som er under observasjon – språk som nødvendigvis og i seg selv er knyttet til faktisk-historiske målformer – kan oversettes til det formelle språket, de universelle strukturene i livsverdenen, uten at den opprinnelige meningen går tapt. Det er åpenbart bare slike framstillinger som er egnet for forskning på menneskers samhandling på det aktuelle og historiske planet.

Oppsummert

For det første er samfunnsvitenskapens data ikke bygd opp av målinger som er i samsvar med Galileis paradigme. De er konstituert på forhånd i menneskers handling. De er allerede tolket av de menneskelige aktørene. Kort og godt, samfunnsvitenskapens data er konstruert i samsvar med det subjektive paradigmet. Og dette er det konstituerende elementet i slike data, ikke en tilfeldig egenskap. Vi kan ikke omgå dette med ønsketenkning, slik det skjer i

samfunnsvitenskap på jakt etter en eller annen form for underliggende objektivitet. For sosiologen er objektiviteten i de data som er samlet inn, et produkt av intersubjektiv konstruksjon.

For det andre er de formuleringene vi observerer, som er den form slike data foreligger i, produsert av og bundet til konkrete, alminnelige former for språkbruk. Samfunnsvitenskapens data er derfor i sitt opphav og ugjenkallelig en side ved konkrete verdener av *hverdagsliv* og kommunikasjonsmønstre. Disse data er konstituert i konkrete menneskelige handlinger og *opplevd av mennesker som historisk spesifikke* kontekster av mening og motivering.

Protososiologi er ikke sosiologi, den er sosiologiens filosofiske *grunnlag*. Den har ingen direkte tilknytning til den grunnleggende forklaringslogikk som dominerer naturvitenskapene. Den er heller ikke en metode i normal empirisk forskning. Men den er åpenbart et godt og solid utgangspunkt for et teoriarbeid som ikke ønsker å unngå det problemet som ligger i menneskets refleksivitet.

Noter

- 1 Jeg har framsatt dette forslaget atskillige ganger i tidligere bidrag der jeg tok opp de ulike aspektene av sammenhengen mellom samfunnsvitenskap og alminnelig sunn fornuft. Første gang i "Philosophy, Science and Everyday Life", i Maurice Natanson (red.), *Phenomenology and the Social Sciences*, Evanston/Ill. 1973:143-185. Senere diskusjoner kan gjenfinnes i, mellom andre, "Some Thoughts on Common Sense and Science", I F. van Holthoorn and D. R. Olson (red.), *Common Sense. The Foundations for Social Science*, New York/London, 1987:179-199; "Phänomenologie und Sociologie", i W. M Sprondel und R. Grathoff (red.), *Alfred Schütz und die Idee des Alltags in den Sozialwissenschaften*, Stuttgart, 1979:196-206; "Eine Phänomenologische Begründung der Sozialwissenschaft?", i D. Henrich (ed.) *Kant oder Hegel? Über Formen der Begründung in der Philosophie*, Stuttgart, 1983:506-518 ; "Structural and Functional Differences between Common Sense and Scientific Cosmologies", for symposiet *Human Values and the Aims of Sociological Knowledge*, Roma, 12-16 Juni, 1989; "Protosociologie als Protopsychologie?", i M. Herzog und C. F. Graumann (red.), *Phänomenologische Methoden in den Sozialwissenschaften*. De avsnittene som følger omfatter sekvenser fra disse tidligere bidragene.
- 2 Det for eksempel Cicourel pekte på: A. V. Cicourel: *Method and Measurement in Sociology*, New York, 1964.

Oversatt av Gustav Erik Gullikstad Karlsaune

Sammendrag

Som all annen vitenskap er også samfunnsvitenskapen tuftet på en elementær, og på en måte "naiv", form for realisme, gjennom sitt objektiverende og objektiviserende blikk "fra utsiden". Men samfunnsvitenskapen handler ikke om den objektive virkemåten hos universet – som man kan anta vil fortsette uten at mennesker deltar i den. Samfunnsvitenskapen handler derimot nettopp om at mennesket deltar. Den handler om de praktiske og teoretiske aktivitetene mennesker bedriver, i alt fra ordinær hverdagsopplevelse og sunn fornuft til religion og vitenskapen selv. Kort sagt, samfunnsvitenskapen er refleksiv på en måte de fysiske vitenskapene ikke er. Aktørene på den sosiale scenen, vanlige mennesker, lever *i* en verden som er konstruert av mennesker. Forskerne i samfunnsvitenskap, som aktører på den sosiale scenen, lever *i* en verden slik alle andre gjør, men som forskere er de også på "utsiden" og ser inn i og rekonstruerer "innsiden".

Med sin særegne refleksivitet står samfunnsvitenskapen i et paradoksalt forhold til den "naive" realismen den deler med andre vitenskaper. I observasjonene i det følgende ønsker jeg å diskutere visse epistemologiske og metodologiske implikasjoner i denne situasjonen. Dersom vi aksepterer det aksiom (fra Marx) at den menneskelige verden er konstruert av mennesker, så er den sakssvarende måten å studere denne verden på, å ta i bruk det som Max Weber kalte metodologisk individualisme. Hovedproblemet blir da å sikre at de objektive teoretiske termene i samfunnsvitenskapen forblir subjektivt adekvate. De viktigste stegene i klargjøringen av dette problemet tok Alfred Schütz. Når jeg nå foreslår at problemet med refleksiviteten i samfunnsvitenskapen best løses gjennom en fenomenologisk protososiologi, står jeg åpenbart i gjeld til han.